

Collegial: Tidende

for

Danmark og Norge.

Med Kongeligt allernaadigst Privilegium.

Nr. 4. Den 24 Januar 1801.

Trykt i Kjøbenhavn hos Direktør Johan Frederik Schult.

Undertegnede ere Redaktører, Forlæggere og Udgivere af
denne Tidende:

Christian Knudsen. Peter Johan Monrad.

CancellieRaader og Assessorer i det danske Cancellie.

Eravgivninger.

Under 19 d. M. er, igjennem det danske Cancellie, udfærdiget en Forordning om et Landeværns Oprettelse i Danmark. Dens væsentlige Indhold er følgende: At, ligesom Hs. Majestæt, ved at stifte den nye Landmilices Indretning i Danmark, har, i Forbindelse med den tilsigtede Forbedring i Forsvarsvæsenet, tillige udsært den, for Allerhøiøstamme behagelige Sag, at løse Bondestanden fra Stavnsbaandet, saa vil Hs. Majestæt og naastaaende deligen besyttte fornævnte sine Kjære og troe Undersaatter i den, dem skænkede, lovmæssige Frihed, hvilken altid kan, og bestandigen skal, forenes med Landets Væren. For at bringe dette sidste til den Grad af Fuldkommenhed, som det bør have, med Hensyn til at betrygge Fædre.

dre.

drenelandet imod fjendtligt Overfald, har Hs. Majestæt, i Overeensstemmelse med de foranstorte Grundsætningaer, besluttet, at der allevegne i Riget skal oprettes et paalideligt Landeværn, hvilket, efter Danmarks Naturbeskaffenhed, saa meget mere udfordres at være talrigt paa ethvert Sted, som dette Land for en Deel bestaaer af smaae Øer, hvor det er vanskeligt, at forene dets hele Kraft til fælles Forsvar. Fornævnte Landeværns Bestemmelse skal være: at de Mænd, der ere øvede i Vaaben, skulle ene og alene opfylde den Pligt, at bidrage til at forsvare den Provinds, i hvilken de selv boe og opholde sig, imod fjendtlig Bold, uden at indlemmes i den staaende Krigshær. Som en Folge heraf skulle saadanne Landeværns-mænd være aldeles befriede for at kaldes til de aarlige Sessioner, Mynstringer, Regiments-Samlinger, eller nogen anden Slags Krigstjeneste, hvorved de kunne hindres fra deres Agerdyrkning og Næringsveie; men de skulle blot antegnes i de Landeværns Ruller, som dertil vorde indrettede sogneviis, i ethvert Amt, paa det at de, naar fjendtligt Angreb maatte være at befrygte, kunne samment kaldes til Vaabenting, og, under Ansørsel af erfarne og duelige Mænd (som Hs. Majestæt dertil vil udnævne) være i Stand til, med fælles Kræfter, at forsvare sig, og at betrygge deres Eiendomme imod Bold og Røveri.

Hs. Majestæts Bud desangaaende ere følgende:

- 1) Sognesogderne og Lægds-mændene skulle uopholdelig
- gen

gen forfatte en Liste over alle de Mænd, i hvert Sogn, som have staaet i Krigstjenesten og ere under 45 Aars Alder. Sognepræsterne skulle være dem behjælpelige i at forfatte disse Listes, efter en medfølgende Formular, og de skulle tillige attestere, at de ere rigtige.

2) Af disse Sogne-Listes skal Præsten, inden 14 Dage fra denne Forordnings Kundgjørelse, sende en, af ham bekræftet, Gjenpart til Herredsfogden, som, inden 8 Dages Forløb, tilstiller Amtmanden en Liste over Landeværnsmandene i Herredet, da Amtmanden derefter lader forfatte og siden vedligeholde en Hoved-Rolle over Landeværnet i det hele Amt, samt i øvrigt uopholdeligen indberetter til Hs. Majestæt, igjennem det danske Cancellie, hvor stort Antallet er af saadanne Landeværnsmand, i det ham betroede Amt, paa det at Hs. Majestæt kan være underrettet om Forsvars-Væsenets Tilstand og Styrke, paa ethvert Sted, og, i Forhold deraf, forsyne Distrikterne med de fornødne Vaaben i paakommende Tilfælde.

3) Paa samme Maade, som de fornævnte Listes nu vorde forfattede, vedligeholdes de ogsaa aarligt med Af- og Tilgangs-Listes, af de fornævnte Embeds- og Ombudsmand saaledes: at de Landeværnsmand, som Døe eller flytte andetsteds hen, eller fylde 45 Aars Alder, føres til Afgang i det Sogns, Herreds, eller Amts Rolle, hvor saadan Forandring er foregaaet; **H**vorimod alle de, som ved Sessionerne faae Afsted
fra

fra Krigstjenesten, saavel som de Landeværnsmand, der komme fra et andet Sted, for at nedsætte sig, eller at boe i Sognet, Herredet eller Amtet, anføres paa Tilgangs-Listen, som Landeværnsmand.

- 4) Ved Sessionerne skal Land- og Krigs-Kommissæren meddele hver Løgdsmand en Fortegnelse over de Landsoldater og Land-Rekruter (baade ved Kavalleriet og Infanteriet) som have faaet deres Afsted fra Krigstjenesten ved Sessionen, paa det at de, i Følge de foranførte Regler, kunne worde antegnede i Landeværns-Listerne.
- 5) Enhver Landeværnsmand skal være berettiget til at boplatte sig og søge al Slags lovlig Næring paa hvilket Sted i Riget han finder for godt; dog skal han, naar han flytter fra eet Sogn til et andet, i det eller de Amter, som forestaaes af een Amtmand, mælde det for Løgdsmanden, som giver ham en Følges Seddel, hvilken han foreviser Løgdsmanden paa det Sted, hvor han vil opholde sig; og, dersom han vil flytte til et andet Amt, da skal han tillige mælde det for Amtmanden, som uvægerliggen meddeler ham Pas til det Amt, hvor han vil boe, og beretter samme til den vedkommende Amtmand, i hvis Liste den flyttende Landeværnsmand antegnes.
- 6) Hs. Majestæt vil skænke ethvert Amts Landeværn en Fane, hvilken altid skal bevares hos Amtmanden; og denne Fane maa ei bruges, med mindre Kongen i Krigs-

i Krigstider selv opfordrer sine Landeværnsmænd til at bevæbnes, for at tilbagedrive fiendtlig Vold.

7) Dersom nogen af Landeværnsmændene skulde, i Nads- Tilfælde, opfordres til at gaae fra deres Hjemmestavn, til et fraliggende Sted i Provindsen, for der, i Forening med deres Medbrødre, at hjælpe til at afværge Landgang eller andet fjendtligt Anfald, da bør de, som sidst have faaet Afshed fra Krigstjenesten, dertil vælges og tilsiges, frem for dem, hvis Afskeder ere ældre.

8) Endeligen befales, at Landeværnsmændene skulle hørdes fortrinligen, og have Orde i alle Almuens Samkvem, næst efter Sognesogderne og Lægsmandene; ligesom Kongen og, ved sit kongelige Ord, tilsiger dem, at de altid paa det kraftigste skulle vorde bestjærmede i de dem tilfagte Friheder og Rettigheder.

Paa det at Kongens kjære og troe Undersaatter af Bondestanden kunne fuldkomment vende underrettede om Allerhøiøstfammes landsfaderlige Hensigt med denne Forordning, og retteligen forstaae dens velgjørende Bud, vil Hs. Majestæt, at der af samme skal trykkes et tilstrækkeligt Antal Exemplarer, og at disse skulle omdeles iblandt Landboerne saaledes, at der leveres et Exemplar til Oldermændene i hver Landsby; saa befaler Hs. Majestæt og, at den skal oplæses fra Prædikestolene i alle Kirker paa Landet.

Ved Reskript til Kjøbenhavns Magistrat, af 13 d. M., er det fastsat: at den 2den Post i Reskriptet af 27 April 1798*), bekendtgjort ved Plakat af 2den Mai næstefter, maae være ophævet, og at de Tobaks-spinder-Svende, som bruge anden Næringsvei, og tilslige arbejde paa Lauget i Professionen, maae, imod at erlægge de sædvanlige Tidepenge, være berettigede til, i Sygdoms Tilfælde, at nyde Understøttelse af Lauget.

Ved Reskript, af Gaars Datum, til Kjøbenhavns Magistrat, er det tilladt: at Vognmands-Lauget i Kjøbenhavn maa, indtil næstkommende September Maanedes Udgang, lade sig Gadevogns-Kjørselen betale med en Fjerdedeel mere, end Tarten af 14 Septbr. 1767 fastsætter.

(Fortsættelse af Forordningen, som bestemmer de Betalinger, der tilkomme Rettens Betjente i Danmark for Embeds Forretninger.)

2den Artikel. Rettens Betjente, ved Under-Retterne paa Landet. A. Dommerens Betaling. a. a. Sager, hvis paagjældende Sum er 15 Rdlr. og derover; saa og Sager, hvis Gjenstand ikke er Penge eller Penges Værd.

37) En Hoved-Stevnings Udstedelse af Dommeren, hvad enten det er Doms- eller Bidne-Stevning, eller begge tillige, betales med 24 Sk. a) Naar Parterne

*) See Collegial-Libenden for 1798. Side 265.

- terne bruge private Stevninger, eller Kalds. Sedler, betales intet til Dommeren for Udstedelsen. b) Den, som forlanger Stevning udstedet af Dommeren, leverer ham et Koncept dertil, med en af Requirenten eller hans Fuldmægtig paategnet Begjering om Stevningens Udstedelse. c) Med dette Koncept lader den Stevnende følge en Kopie deraf, hvilken Dommeren leverer ham tilbage, med Paategning, at Konceptet af ham er imodtaget. d) For den ansøgte Betaling, skal Dommeren reenskrive og ved Underkrift autorisere, samt forsegle Stevningen. e) Betalingen for Stevningens Udstedelse er den samme, hvad enten een eller flere Personer derved indvarsles.
- 38) For en Stevnings Forkyndelse betales 16 Sk. til Stevne-Bidnerne, for hver Person som stævnes, hvad enten de indvarsles som Parter eller Bidner.
- 39) For Sagens Anhængiggjørelse i Retten, betales ved Stevningens Fremlæggelse, hvad enten det er i Doms- eller Vidne-Sag, eller Stevning til begge Dele, under eet, til Dommeren 40 Sk., uden Hensyn til, om een eller flere Personer ere stævne.
- 40) For en Kjendelse om Opsættelse, betaler den Part, som begjærer Opsættelsen, 10 Sk. til Dommeren, hvad enten Opsættelsen bevilges, eller ikke.
- 41) For Bidners Afhørelse, betales til Dommeren, for hvert af de 2 første Bidner, som føres, hvad enten der fremsættes eet eller flere Spørgsmaal, 24 Sk.;
men

men for hvert Vidne, som afhøres, flere end de tvende, ifkyn 16 Sk. a) Naar et Vidne, efter at det er første Gang afhørt, affediges, fordi Parten ikke har videre at tilspørge det, og det siden igjen begjeres yderligere afhørt, da betales derfor, som for et nyt Vidnes Afhørelse. b) Afhørelsen af godvilligen mødende Vidner betales, ligesom er anført, om stevnede Vidner. c) For Kontra-Quæstioner, som den Indstevnede, uden Kontra-Stevning fremsætter, betales intet, naar ifkyns 5 Quæstioner gjøres til hvert Vidne; men, dersom den Indstevnede har flere, end 5 Kontra-Quæstioner, da betaler han til Dommeren det Halve af hvad Citanten betaler for hvert Vidne.

42) For et Restants-Tingsvidne betales til Dommeren de i dette Sportel-Reglement bestemte Gebyrer for Stevningens Udstedelse, saafremt samme fleer af Dommeren; men for Forretningen selv, som bestaaer i, at tage Bøndernes Erklæringer om deres Resistance til Jordbrotten, betales til Dommeren under eet 96 Sk., og ei videre for Doms-Aktens Underskrift og Forsegling.

43) For at underskrive og forsegle Tingsvidne-Akter, betales til Dommeren 16 Sk. af den Part, som løser Akten, hvad enten det er Citanten eller Indstevnede.

44) For en Fragtnings eller Interlokutorii Kjendelses Afsigelse, enten i Doms- eller Vidne-Sag, betales til Dommeren 24 Sk. af den, ved hvis Exception

Kjens

Kjendelsen er anlediget. a. Dommeren er ei pligtig at paakjende ved een Eragtning flere, end een Exception, og de for samme af Parten anførte Argumenter, omiendsskjøndt Parterne, paa een og samme Tid, kunne have indladt flere særskilte Exceptioner eller Poster til Eragtning; men for hver særskilt Exception eller Post, som paakjendes ved Eragtning eller Kjendelse, betales til Dommeren efter foranførte Bestemmelse. b. Naar en Exception, som engang af Dommeren er paakjendt, igjen fremsættes (f. Ex., naar en Exception, som er fremsat imod et Bidne, eller en Qvæstion til et Bidne, igjen fremsættes mod de følgende Bidner, i samme Sag) og Omstændighederne ere saadanne, at Dommeren kan i de følgende Kjendelser henholde sig til den første affagte Kjendelse, uden at bruge nye Argumenter, da betales intet for saadanne Kjendelser.

45) For en Kontra-Stevnings Udstedelse, naar samme feer af Dommeren, saa og for Forseglingen, betales til Dommeren, ligesom for en Hoved-Stevnings Udstedelse, 24 Sk. a. Om Kontra-Stevningens Udstedelse gjælder det samme, som forhen er anført om Hoved-Stevningens Udstedelse. b. For Forkyndelsen af en Kontra-Stevning betales til Stevningsmændene, ligesom for en Hoved-Stevnings Forkyndelse.

46) For en Kontra-Stevnings Anhängiggjørelse i Retten betales, ligesom for Hoved-Stevningens Anhängiggjørelse, 40 Sk.

47) For en Kontinuations-Stevnings Udstedelse, hvad enten det er Hoved- eller Kontra-Stevning, betales til Dommeren det samme, som for Hoved-Stevningens Udstedelse, 24 Sk. a) For en saadan Stevnings Anhængiggjorelse i Retten, betales til Dommeren det samme, som for en Hoved-Stevnings Anhængiggjorelse, 40 Sk. b) Om Udstedelsen gjælder det samme, som er anført om Hoved-Stevningens Udstedelse. c) Forkyndelsen af saadan Stevning betales til Stevningsmændene, ligesom Hoved-Stevningens Forkyndelse.

48) Naar en Sag optages til Doms, betaler Citanten til Dommeren 64 Sk. for at forfatte, affige, underskrive og forsegle Dommen. Ligesaa meget betales af Kontra-Citanten, naar denne, i Følge Kontra-Stevning, har paastaet Kontra-Prætensioner paa fjendte. (Fortsættelsen følger.)

Blandede Efterretninger.

(Fortsættelse af Efterretningen om Egnen ved Frederiksværk.)

Prinds Carl tog ikke i Betænkning at modtage et Tilbud, der aabnede ham nye Leiligheder til at vorde Landet gavnlig, og han vovede derfor at anvende en betydelig Deel af sin Formue paa at vedligeholde, ja, saa vidt see kunde, endog at forbedre et saa saare vigtigt Anlæg, hvortil forhen en saal god Grund var bleven lagt. Den 1 Januar 1794 blev da Frederiksværk med

Inventarier modtaget, og den 1 Mai s. A. Godserne overleverede. For Beholdningen maatte strax udredes henved halvanden Tønde Guld, og, til de fremdeles til Sagens Drift behøvende Summer, en næsten lige saa stor Kapital bestemmes. At lade et saa vidtløftigt Værk og Gods bestyre og drive for egen Regning ved Fremmedes Hjælp, var i Begyndelsen en Fornødenhed, men Fremtiden har viist, at Hensigten og Planen var, i sin Tid at overdrage Andre Alt til Brug og Nytte, derved at fremme deres Vel, og at unddrage sig selv for den med Bestyrelsen for egen Regning forbundne Banskellighed. Man begyndte med Byernes og Jordernes Udskiftning. Stifts-Landinspektør Jensmark lagde Haand paa dette Arbeid, og udførte det i en meget kort Tid; thi i Aaret 1794 udskiftedes Kregome By, 1795 Brederød, Sonnerup, Auderød, Binderød og Kastemose med Hovedgaardens Jorder; 1796 hele Meelby Sogn og en Deel af Thorup Sogn, 1797 Resten af Thorup Sogns 11 Byer med de over alt havende store Overdreve. Af Hovedgaardens Jorder ved Frederiksværk, hvilken kaldes Arrøsdal, bleve der alene reserveret tvende Bænger og de Enge, som findes i disse, saavelsom den, der ligger imellem det egentlige Frederiksværk og Krudtværket, deels til eget Brug, deels og fordi de efter deres Beliggenhed ikke vel kunne overdrages andre til Afbetjening; hvortil kommer endnu omtrent 160 Tønder Land Hauge og Skov, hvilke forbeholdne

Jord.

Jordstrækninger ere indhegnede med 12 til 13,000 Favne Steengjerder, 10 Qvarkeer høie, foruden Græstørven. De øvrige Jorder ere udparcelerede for det meste i smaae Lodder, og derpaa 41 Familier bosatte; ligesaa og en Strækning overladt Frederiksværks Beboere i Forpagtning, for at kunne faae deres Kreaturer græssede. Saa snart dette var fuldført, gjorde man det første Skridt til at indskrænke den for egen Regning forte Huusholdning. Hoveriet var nu ikke mere saa fornødent som forhen; det blev paa meget taalelige Vilkaar ophævet; og, saa lidet det kan være Formaal for denne Afhandling, at opfylde samme med Dokumenter, saa er dog den derover udfærdigede Akt alt for betydelig til, at den her skulde forbigaaes.

Vi Carl, af Guds Naade, Prinds og Landgreve til Hessen-Kassel &c. Gjøre vitterligt: at Vi, som Frederiksværks og de dertil henlagte Godsets retmæssige Eier, Have fundet for godt, ei alene at udstifte Bøndernes Jorder, til deres eget og Landets Gavn, men endog at udstifte Hovedgaards-Markerne, og overlade samme andre til Nytte og Brug, for derved at bosatte flere Familier, og kunne befrie Bønderne for det saa meget trykkende og al Velstands Fremme saare hindrende Hoveri. En kongelig allernaadigst Bevilling, af 22 Decbr. 1777, befrier det under Frederiksværk henlagte Bøndergods for alt Hoveri af Arbeid og Reiser uden for Godset, imod at gjøre Hoveri til Bærket og Hovedgaardene; denne

Fri-

Frihed, som er uroffkelig, hjemles dem, overensstemmende med den kongelige Bevilling. Arrøsdals Hovedgaards Marker ere nu inddeelte og for største Delen overladte til Andres Brug og Nytte. Ved Bærket ere nu trufne saadanne Foranstaltninger, at fremmed Kjørsel kan undværes; folgeligt ophæves herved Høvet fra 1 Mai indeværende Aar af for Bønder og Huusmænd i Kregome, Binderød og Meelby Sogne (Tollerup By, som henlagt under Grønnesøgaarden, ene undtagen) og det paa følgende Bilklaar:

- 1) At Bønderne svare af hver Tønde Hartkorn aarligen 2 Rdlr. 3 Mk., som tilligemed andre Afgifter til Guds-Eieren betales i Kornvare efter en nærmere engang for alle antagende og fastsættende Regel, i den Tid fra Mortensdag til Kyndelmesse.
- 2) At enhver Gaard, til Gædens og Høets Høst, naar det tilfuges, hver Gang afgiver en Karl een Dag til at staae eller meie paa de ved Hovedgaarden forbeholdne Jorder, og en Dreng eller Pige at græsse ud, saa og desuden ager i Laderne to Læs Hø og fem Traaer Gæd aarligt.
- 3) At enhver Huusmand betaler 8 Sk. for hver Høvet-Dag, hans Fæstebrev tilholder, og aarligen i Hø- og Gæde-Høsten hver Gang møder een Dag, efter Tilfigelse, for at hjælpe ved Indhøstningen.
- 4) Alt andet Arbeid og Kjørsel, som andre, end Herligheds-Eieren, efter Love og Anordninger eller For-

eninger kan have Afgang til, er ligesaa lidet, som Arbeidet ved Veiene paa Godset, herunder indbegrebet, men alene det, som Gaarden og Bærket hids indtil har kunnet kræve.

Denne Deklaration bekiendtgjøres fra Prædikestolene og tinglyses, paa det den kan komme til Enhvers Kundskab og tjene til almindelig Betryggelse.

Arrasødal, den 30 April 1797.

Carl Pr. til Hessen.

(L. S.)

Den 29 December s. A. har Hs. Majestæt beselet Kammerherre og General-Major v. Adeler, som Deputeret i Generalitets-Kollegiet, og Etatsraad Frelsen, som Deputeret i General-Foldkammeret, at indtræde som Medlemmer i den angaaende Nvægsygen anordnede bestandige Kommission.

Ved Reskript, af Gaars Datum, til Amtmanden over Viborg Amt, er det tilladt, at der, i Sjerup By, under Vroue Sogn, maae holdes 2de aarlige Markeder, nemlig: den 4 Juni og 3 Oktober, med Kram- og Trævare, samt Kornvare og Kreaturer, saavel som andre Land-Produkter.

I det kongelige Videnskabernes-Selskabs Møde, den 16 d. M., oplæste Hr. Professor Gamborg en, af
Sels.

Selskabets Medlem, Hr. Professor Riisbrigh, forfattet Afhandling, hvis Indhold var: Undersøgelse om, og hvorvidt, deres Mening er grundet, som holde for, at sand Philosophie og et fuldstændigt Begreb om sand Philosophie, først i vore Tider er blevet til.

Ledigt Embede.

Under det danske Cancellie: Tvede og Linde Sognefald i Aarhus Stift, 300 Rdlr.

Befordringer og Afgang.

Under det danske Cancellie: Den 16 Januar er Amtmanden over Sønderborg Amt, Kammerherre Døring, efter Ansøgning, entlediget fra at være Tilforordnet i Kirke-Sessionen for Kirkerne paa Erø og Alsøe; Land-Inspektor L. E. Nyholm befikket til virkelig Cancellie-Raad. Den 23 er Subrektor ved Roeskilde latinske Skole, Mag. C. F. Schulz, befikket til Konrektor ved bemældte Skole; Kand. Theol. N. Grønbech til Katechet ved Bremerholms Menighed i Kjøbenhavn; Sognepræsten for Altens Talvig Præstegjæld, og Provst i Vest-Finmarken, J. Etub, til Sognepræst for Bedødens Præstegjæld i Trondhjems Stift; Sognepræsten for Thise Menighed i Viborg Stift, J. P. Müller, til Sognepræst i Kjarteminde og for Anneret Drigstrup i Fyen.

Under det tydske Cancellie: Den 16 Januar er Professor Juris extraord. A. F. J. Thibaut befikket til
Prof.

Prof. Juris ordin., og Professor Medicinæ extraord.
C. H. Pfaff til Professor Philosophiæ ordin., begge ved
Universitetet i Kiel; Kand. Theol. B. G. Franzen kon-
firmeret til Diaconus i Toting under Landskabet Eiderstedt.

Under Generalitetet: Den 16 Januar er Stabs-
Kapitain v. Moltke beskikket til Chef for et Grenadeers
Kompagni ved det 3die jydsk Infanteri-Regiment; Se-
cond-Lieutenant v. Müller af det 1ste jydsk Infanteri-
Regiment efter Ansøgning forundt Afsted med Krigsraads
Karakter, og Fændrik v. Bull i hans Sted udnævnt til
Sec. Lieutenant i Regimentet; Korporal v. Rothen-
burg udnævnt til virkelig Fændrik i det schlesvigsk In-
fanteri-Regiment; Kand. Juris J. W. Strambow til
Auditor ved Kronprindsens Regiment, og J. E. v. Ni-
cheliu til Rost Kadet ved Landkadet Kompagniet.

Under Rentekammeret: Den 7 Januar er
Over- og Landrets-Advokat Petersen udnævnt til Amts-
forvalter i Husum Amt. Den 14de er den hidtilvæ-
rende Bei-Inspektør Petersen udnævnt til Land-In-
spektor ved General Land- og Oekonomi-Forbedrings-
Direktoriet i Kiel; Volontør i Rentekammeret, Dok-
tor P. Jochims, til 4de Land-Inspektør ved den schles-
vig-holsteenske Land-Kommission; forrige Sekretær
ved Bredstedt Anthuus, Catheuser, til Sekretær ved
General Land- og Oekonomi-Forbedrings-Direktoriet,
samt examineret Landinspektør Feddersen og Landmøalerne
Lund og Stolley til Land-Inspektører ved den schlesvig-
holsteenske Landkommission.